
Guerau de Liost: Sant Marçal i Viladrau

Agustí Vulart

Associació d'Amics del Montseny

Resum

Sant Marçal: Entre els massissos de les Agudes i el Matagalls, s'aixecà a partir de l'any 1050 el monestir. A prop d'aquí, a la font de Sant Marçal, neix el riu la Tordera. Guerau de Liost va dedicar-li un magnífic poema que figura escrit en una estela. El 9 de juny de 1935 la Penya Soler de Sant Martí de Barcelona va inaugurar la Biblioteca Pública Bofill i Mates a Sant Marçal del Montseny. Francesc Sitja Pineda li va dedicar un emotiu elogi i Josep Carner va fer-li una poesia titulada «El retrat de l'amic». J.M. López-Picó acabava dient: «L'home havia sabut fer de la sátira una gramàtica i de la glòria, un bon govern».

La font de l'Oreneta: A Viladrau, Marià Manent va fer el suggeriment de dedicar aquesta font a la memòria de Guerau de Liost. L'escultor Joan Rebull va esculpir a les esteles la figura i les paraules del poeta; Joan Mirambell, mestre de jardins, va ordenar l'aspecte del muntanyenc paratge, i el poeta Josep Carner va compondre el díptic que el seu immortal amic desitjava d'ell. El pintor Josep Obiols va fer un boix que il·lustrà el recordatori d'aquest esdeveniment. Era el 23 de maig de 1936. El Govern de la Generalitat de Catalunya, a proposta del conseller de Cultura, va lliurar el monument de Guerau de Liost al poble de Viladrau, perquè en tingués cura, i a l'afecte de tots els fills de Catalunya, que en Guerau de Liost han tingut un dels més purs artífexs de l'idioma i un espill de ciutadans.

Aquests dos records sobre Guerau de Liost procedeixen de dos publicacions que es van editar amb motiu de cada esdeveniment abans del 1936 i de les *Monografies del Montseny*, núm. 16, de l'article escrit per Jaume Enric Zamora i Escala (2001).

Paraules clau

Guerau de Liost, esteles

Resumen

Guerau de Liost: Sant Marçal y Viladrau

Sant Marçal: Entre los macizos de las Agudes y el Matagalls, se alzó a partir del año 1050 el monasterio. Cerca de aquí, en la fuente de Sant Marçal, nace el río Tordera. Guerau de Liost le dedicó un magnífico poema que figura escrito en una estela. El 9 de junio de 1935 la Penya Soler de Sant Martí de Barcelona inauguró la Biblioteca Pública Bofill i Mates en Sant Marçal del Montseny. Francesc Sitja Pineda le dedicó un emotivo elogio y Josep Carner le hizo una poesía titulada «El retrat de l'amic» ('El retrato del amigo'). J.M. López-Picó terminaba diciendo: «El hombre había sabido hacer de la sátira una gramática y de la gloria, un buen gobierno».

La fuente de la Oreneta: En Viladrau, Marià Manent hizo la sugerencia de dedicar esta fuente a la memoria de Guerau de Liost. El escultor Joan Rebull esculpió en las estelas la figura y las palabras del poeta; Joan Mirambell, maestro de jardines, ordenó el aspecto del montañoso paraje, y el poeta Josep Carner compuso el díptico que su inmortal amigo deseaba de él. El pintor Josep Obiols hizo un grabado en boj que ilustró el recordatorio de este acontecimiento. Era el 23 de mayo de 1936. El Gobierno de la Generalitat de Catalunya, a propuesta del *conseller* de Cultura, entregó el monumento de Guerau de Liost al pueblo de Viladrau, para que lo cuidara, y al afecto de todos los hijos de Cataluña, que en Guerau de Liost han tenido uno de los más puros artífices del idioma y un espejo de ciudadanos.

Estos dos recuerdos sobre Guerau de Liost proceden de dos publicaciones que se editaron con motivo de cada acontecimiento antes de 1936 y de las *Monografies del Montseny*, núm. 16, del artículo escrito por Jaume Enric Zamora i Escala (2001).

Palabras clave

Guerau de Liost, esteles

Abstract

Guerau de Liost: Sant Marçal and Viladrau

Sant Marçal. Between the massifs of Les Agudes and Matagalls, the first stones of the Monastery of Sant Marçal were laid in the year 1050. Near here, at the Sant Marçal Springs, the Tordera River is born. The Catalan turn-of-the-century poet, Guerau de Liost, dedicated a magnificent poem to it which is reproduced on site on a stele. On 9 June 1935, the Penya Soler de Sant Martí Association of Barcelona inaugurated the Bofill i Mates Public Library in Sant Marçal del Montseny. Francesc Sitja Pineda extolled its virtues and Josep Carner wrote a poem about it entitled, «El retrat de l'amic». J.M. López-Picó stated that, «humans had managed to make grammar of satire and good government of glory».

La font de l'Oreneta. In Viladrau, Marià Manent suggested that this spring be dedicated to the memory of Guerau de Liost. The sculptor Joan Rebull sculpted the figure and words of the poet on steles; Joan Mirambell, a master gardener, landscaped the surroundings of this mountainous site and the poet, Josep Carner, composed the distich that his immortal friend had wished him to. The painter, Josep Obiols, created a woodcut in memory of this event. It was on 23 May 1936. The Generalitat Government of Catalonia, on the suggestion of the Minister for Culture, handed the care of the monument to Guerau de Liost to the town of Viladrau, and dedicated it to the sentiments of all the peoples of Catalonia, who had in Guerau de Liost one of the purest craftsman of the language and a model citizen.

These two recollections on Guerau de Liost are extracted from two publications that were put out on each occasion before 1936 and from the article written by Jaume Enric Zamora i Escala and published in *Monografies del Montseny*, number 16 (2001).

Keywords

Guerau de Liost, steles

Introducció

L'eix central d'aquesta narració és el gran polític, escriptor i poeta Jaume Bofill i Mates, *Guerau de Liost* (1878-1933), que va passar llargues temporades a Viladrau i és autor, entre d'altres, de la magnífica obra *La muntanya d'ametistes*.

Guerau de Liost és el nexa entre les fonts en què figuren esteles en les quals estan escrits uns admirables versos que ell els va dedicar. Aquestes fonts són:

- La font Bona de Sant Marçal
- La font de l'Oreneta a Viladrau
- La font de les Paitides a Viladrau

Sant Marçal i Viladrau són dos meravellosos indrets del Montseny on la natura ens regala impressionants paisatges al llarg de l'any.

De fonts, al Montseny, segons expliquen Martí Boada i López Cortijo, n'hi ha més de 600, i d'aigües subterrànies hi ha nombroses vies conductores de grans quantitats d'aigua, les quals constitueixen la base de moltes empreses embotelladores. Sobre aquest punt, vegeu la comunicació presentada en aquesta trobada sobre «Metodologia integrada per a la interpretació de les variacions del règim d'aportacions de les rieres de sistema hidrològic del Montseny-Guilleries».

Abans de descriure el contingut de les esteles de cada font dedicaré unes línies a la història de Sant Marçal i de Viladrau.

Sant Marçal

La vall de Sant Marçal està situada entre els massissos de les Agudes i Matagalls, a la capçalera del riu la Tordera. Té 1.107 metres d'altitud i aquí s'aixeca l'ermita. Prop d'aquesta i en un pujolet hi ha la famosa Taula dels Tres Bisbats (Barcelona, avui Terrassa; Vic i Girona).

El llinatge del castell de les Agudes és conegut des del 1019 amb Odó de Sesagudes. La vídua d'Odó, Girberga, amb el seu fill Humbert Odó, foren els que dotaren entre el 1050 i el 1066 el monjo Guifré, que va fundar el monestir de Sant Marçal i l'any 1066 en fou nomenat primer abat pel bisbe de Vic, Guillem de Balsareny, i fou signat per l'abat Sunyer del monestir de Breda.

L'any 1097 Sant Marçal passa a ser priorat de Sant Esteve de Banyoles i cap al 1100 els monjos deixen el lloc i construeixen l'església de Santa Magdalena de Mosqueroles, però els bisbes de Vic i de Girona, el qual va prendre el domini de Sant Marçal, els obligaren a retornar a la vall el 1105, quan consagraren de nou l'església i el monestir.

El 1624 fou unit al col·legi de la Congregació Claustral, establert primer a Lleida i després a Sant Pau del Camp de Barcelona, on els seus priors s'intitularen priors del Montseny fins al 1835, tot i que des del 1624 ja no residí cap més monjo a Sant Marçal i des del 1635 Sant Marçal ha estat a càrrec de la parròquia de Sant Julià de Montseny.

Sortint de l'ermita de Sant Marçal en direcció a l'inici del camí que travessa la vall entre les Agudes i Matagalls es troba la font Bona de Sant Marçal, origen del riu la Tordera. Al seu costat hi ha l'estela amb el poema de Guerau de Liost que diu:

«Déu te guard, vianant. Que t'imposi el Montseny
una mica d'amor i una mica de seny.

Ací tens un pedrís clapissat de falzia.
Ací tens una font que parlar-te podria.
Ací tens un pedrís capissat de falzia.
La virtut del Montseny és aquest rajolí
que d'avets i de faigs la fullaca esbandí.
La virtut del Montseny es congria a l'altura.
Per ço té aquesta font una ullada tan pura
i la seva canal dóna l'eco planyent
de la fusta del bosc torturada pel vent.»

I tornant a l'ermita cal recordar que durant molts anys l'espai del monestir va ser utilitzat com a hostatgeria, tal com deia una guia publicada l'any 1898 sobre excursions que poden fer-se des de l'ermita:

«En la hospederia de la ermita s'hi troba tot lo mes corrent per menjar, com ous, pollastres, cunills, tocino, etc., etc., á preus módichs. S'hi troba també hospedatge per poguerhi passar una ó mes nits al preu de deu, vuyt, sis y quatre rals per nit segons lo pis, si es primer ó segon y segons lo número de personas, puig que per cada llit gran allavoras se pagan sis rals y quatre per cada llit de monja que's pari en aquell quarto en lo primer pis, y quatre y tres respectivament si es en lo segon.»

Així mateix cap a l'any 1920 Joaquim Xicart i Barceló, en el seu llibre titulat *Records i pinzellades. Anècdotes d'un excursionista* (1983), fa menció d'«En Nasi de Sant Marçal» i diu:

«Estic segur que tot excursionista, avui vell, ha conegut en Nasi de Sant Marçal (Montseny). Menut de cos, vestit senzillament, sempre amb gorra, i una cara de tipus tibetà. Era un personatge incansable. Estava en tot i pertot. Quan hi havia dos dies de festa, el Montseny, donada la seva proximitat a Barcelona, era una de les muntanyes preferides, i el dormir a Sant Marçal era gairebé obligat. A diferència de Santa Fe, que tenia un caire senyorial, Sant Marçal era profundament popular, de pagès, hi cabia tothom. Les poques cambres eren plenes fàcilment, en canvi la pallissa era esgotable; a darrera hora, quan ja tots anaven 'a jóc' encara arribava una colla, i l'impertorbable Nasi, tot somrient, solucionava el problema. De Barcelona a Balenyà, de Balenyà a Viladrau, de Viladrau a Sant Marçal... Pujant el diumenge podíeu estar segur de trobar pel camí en Nasi amb el seu carret que feia cap al santuari, queixant-se del camí dolent, sobretot al passar el torrent abans del pendent final que porta al santuari.»

En aquesta hostatgeria, el 9 de juny de 1935, la Penya Soler de Sant Martí de Barcelona va inaugurar la Biblioteca Pública Bofill i Mates. En Francesc Sitjar li va dedicar un emotiu elogi, del qual faig menció dels fragments següents:

«En Bofill i Mates, que fou un home admirable, un lleial amic, un sembrador de bondat, és un poeta de rares qualitats, és un poeta de la més pura nissaga, un poeta fort, rigorós, d'una expressió lírica que no desborda mai, ni consent cap vana pèrdua.»

«Una cosa magnífica en l'obra d'en Bofill són els paisatges. Paisatges, fragments de paisatges, tocoms isolats de la natura, cels i camins, aigües i prades, el bosc, l'arbre en si, l'herba diversa, el vent tornadís, els núvols multiformes, tot, en l'obra d'en Bofill, és com una mena d'exemple vivent, que alliçona cor i pensament per a la contemplació de la natura.»

Josep Carner va fer-li una poesia titulada «El retrat de l'amic».

Per últim J.M. López-Picó acaba dient «Bofill i Mates:

l'home havia sabut fer de la sàtira una gramàtica i de la glòria, un bon govern».

Viladrau

Deixem Sant Marçal i arribem a Viladrau. El seu municipi, antiga dependència del castell de Taradell, ocupa tot el vessant nord del Matagalls on s'origina la riera Major i la riera de Sant Segimon, el seu afluent. La vegetació és esplèndida, amb boscos de roures, alzines, grèvols, castanyers, faigs i avets. El poble s'alça a 821 metres i el seu centre és la plaça Major, de forma triangular, i a prop d'aquí, l'església parroquial de Sant Martí, documentada l'any 898. Antoni M. Claret en fou vicari el 1840.

A principi del segle passat, Viladrau es va convertir en un lloc d'estiueig i concretament al mas Rosquelles, la casa de Jaume Bofill i Mates, es reunien els més destacats poetes noucentistes, entre ells Josep Carner, Carles Riba, Jaume Bofill i Ferro, Pompeu Fabra i Marià Manent. Molt a prop del mas es troba la font de l'Oreneta, arranjada el 1936, en memòria de Guerau de Liost. Va ser Marià Manent que va suggerir dedicar-la al poeta, poc després del seu traspàs. Posat en contacte amb el conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Sr. Ventura Gassol, es va decidir portar-la a terme. Va ser el 23 de maig de 1936, que es va fer la festa amb assistència dels polítics i amics del poeta. Per recordar aquest acte es va posar una estela amb els versos que Guerau de Liost havia fet i que diuen:

«Voldria ser enterrat al peu
d'aquesta font que endegà el pare.
Té campanetes arreu,
d'aquelles que plaïen a la mare.
Un aire ben senzill
hi porta els sorolls de la vila
i neteja de brossa l'espill
d'aquesta font tranquil·la.
Sovint amb el germà
hi fèiem un atur, suats de la cacera.
En el seu bassol clar
es mirava el llebrer, vanitós que era.
El berenar posava la muller
a la taula que fa aquesta roca.
L'ombreta, un castanyer:
damunt la seva casolana soca
un díptic em plauria del meu Josep Carner.
La gent ara en diu
la "Font de l'Oreneta".
Vora la teva font, fes, oreneta, niu:
faràs, demà, companyia al poeta.»

Sobre la font hi ha la segona estela on figura el relleu de Joan Rebull en què es pot veure a la dreta Guerau de Liost amb l'escopeta a la mà dreta i un mocador a l'esquerra. A la seva esquerra, el seu germà, amb el cos sobre la cama esquerra flexionada, amb posició de descans i amb un got a la mà esquerra. A davant dels dos i sortint entre les cames de Bofill, un gos i al seu costat, a terra, el sarró i dues peces caçades, dues llebres. Al peu de l'estela figura el díptic de Josep Carner, complint el desig expressat pel poeta:

«Filla del cel jo so la Font de l'Oreneta,
em descobrí l'ocell i em corona un poeta.»

L'ajardinament de la font va ser dissenyat pel mestre de jardins Sr. Joan Mirambell. L'homenatge va ser recollit en

els diaris *La Veu de Catalunya* i *La Humanitat*, que es van fer ressò dels parlaments que van realitzar el Sr. Carles Riba, en nom dels Amics de la Poesia; a continuació el fill del poeta, Sr. Jaume Bofill, i el conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Sr. Gassol, el qual va dir que se sentia molt satisfet de veure que en aquest acte, passant per damunt de tota tendència política, hi havia representants de tot el que és Catalunya, indicant que esperava altres actes del mateix estil que seran símbols eterns de les nostres llegendes i dels nostres valors espirituals i morals.

Guerau de Liost va dedicar també un magnífic poema a la font de les Paitides, molt apreciada per les seves propietats i visitada per gent de tot arreu. A l'estela del damunt es pot llegir el vers que el poeta li va dedicar:

«Entre les feixes esgraonades,
cad'una d'elles com un retall,
brollen tes aigües mai estriades
com ansa llisa de pur cristall.
Ton marge dóna granada userda.
Les cueretes beuen de tu.
D'una pomera que ja s'esquerda
neda en tes aigües el fruit madur.
Quan les pageses tornen de missa
amb la caputxa plegada al braç,
tasten de l'aigua bellugadissa.
I quan reprenen, testes, el pas,
entre les herbes de la païssa
troben la calma de llurs quintars.»

Bibliografia

- ALBESA, Carles (2001). *125 anys d'excursionisme a Catalunya*. Terra Nostra.
- BOADA, Martí (2002). *El Montseny, cinquanta anys d'evolució dels paisatges*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- BRODONS, Joaquim (1993). «El Montseny de Viladrau i del Poeta». *Revista Muntanya*.
- LIOST, Guerau de (1937). *Antologia lírica*. Tria de Joan Teixidó. Biblioteca de la Rosa dels Vents. Barcelona.
- LIOST, Guerau de (1965). *Poesia a cura d'Albert Manent*. Barcelona: Edicions 62.
- LIOST, Guerau de (1984). *La Tardor a Muntanya, darreres poesies*. Barcelona: Empúries.
- LÓPEZ, Joan; BOMBÍ, Antoni (1991). «Les fonts de la vall de Santa Fe». *Monografies del Montseny*, núm. 6.
- PAGESPETIT, Lluís (2003). *111 Fonts del Montseny i molts indrets per descobrir*. Ed. Farell.
- ZAMORA, Jaume Enric (2001). «L'homenatge a Guerau de Liost a Viladrau l'any 1936». *Monografies del Montseny*, núm. 16.
- Vida y goigs del Gloriós Sant Marçal. Guia de algunes excursions que poden fer-se des de l'ermita*. Barcelona, 1898.
- «Record de la inauguració de la Biblioteca Pública Bofill i Mates a Sant Marçal del Montseny», 1935.
- «La Generalitat de Catalunya dedica la font de l'Oreneta, de Viladrau, a la memòria del poeta Guerau de Liost», 1936.
- Records i Pinzellades de Joaquim Xicart*. Pagès Imprenta-Anglès, 1982.
- 50è Aplec al Matagalls. AGPOgraf, 1999.
- Històries d'un altre temps: Sant Marçal*. La Ploma, 1999.
- Parc Natural del Montseny. Reserva de la biosfera*. Diputació de Barcelona, 2000.